

Barnehagens arbeid med natur og friluftsliv

Forslag til pedagogisk arbeid i anledning Barnehagedagen 2015 om temaet *natur og friluftsliv*

Det foregår mye godt pedagogisk arbeid med temaene natur og friluftsliv i norske barnehager. Arbeidsgruppen for Barnehagedagen håper så mange som mulig benytter anledningen den 10. mars 2015 til å løfte fram og synliggjøre dette arbeidet.

Til inspirasjon følger det her et forslag til hvordan barnehagene kan jobbe med disse temaene sammen med barna. Selv om Barnehagedagen er i mars, er det også forslag til aktiviteter resten av året.

Målgruppen:

Barnehagebarn i alderen 0 – 6 år

Forslag til mål:

- barna skal oppleve glede og inspirasjon ved å leke ute i naturen og opparbeide interesse for å verne denne
- barna skal få gode erfaringer med friluftsliv og uteliv, og oppleve uterommet som en god arena for lek, aktivitet og samvær
- barna skal få erfaringer med varierte og allsidige bevegelser og med å bruke hele kroppen
- barna skal videreutvikle sin kroppsbeherskelse, grov- og finmotorikk, rytme og motoriske følsomhet
- barna skal få kunnskap om ulike prosesser i naturen
- barna skal få erfare og lære om de syv fagområdene i Rammeplanen med uteområdet som pedagogisk arena

Forslag til pedagogisk opplegg og aktiviteter:

[Rammeplan for barnehager](#) og [Temaheftet om natur og miljø](#) gir gode forslag og innspill til hvordan barnehagen kan jobbe med natur og friluftsliv.

Bruk de aktivitetsmulighetene som barnehagens nærmiljø tilbyr, utforsk områdene og supplér eventuelt med å tilrettelegge miljøet. Aktiviteter og læring i uterommet gjør at mange sanser mobiliseres samtidig, og en kan si at barnet på mange måter knytter seg selv til læringsprosessen i større grad enn ved teoretisk tilnærming. (Dahlgren og Szczepansk, 2001)

Under er det laget en liste med "Ti tøffe turtips", som arbeidsgruppen for Barnehagedagen håper kan være til inspirasjon for arbeidet med barn i uterommet. Forslagene danner tips til aktiviteter og er ikke uttømmende.

TI TØFFE TURTIPS		
HVOR	HVA	HVORFOR
1. På gårdsplassen/ i bakgården/ på lekeplassen	Undring og utforsking: <ul style="list-style-type: none"> - Hva finnes av vekster og trær på egen gårdsplass? - Bor det noen dyr på gårdsplassen? (insekter, krypdyr, pattedyr, fugler) - Hvordan bor de? - Hva lever de av? Lek/aktivitet: <ul style="list-style-type: none"> - Kan vi leke på en annen måte på gårdsplassen/ i bakgården/ på lekeplassen enn vi vanligvis gjør? - Hvordan bruke sandkassen, huskestativet og plassene på uteplassen annerledes? - Finne nye gjemmesteder? - Hinderløype?	Uteområdet til barnehagen og barnas egne lekeplasser byr på mange muligheter, i tillegg til den ordinære leken og samværet mellom barna. Bli kjent med gårdsplassen på en ny og, og benytt barnas kreative forslag til å finne ut om uteområdet kan brukes til noe mer eller på en annen måte.
2. I skogen	Undring og utforsking: <ul style="list-style-type: none"> - Hva vokser i skogen? - Bor det insekter, krypdyr og/eller dyr i skogen? Hvilke? - På hvilken måte kan vi se at det bor dyr i skogen? - Hva finnes under steiner og løv? - Hva finnes under snøen?	Skogen byr på uante muligheter for både lek, aktivitet, danning og læring. Skogen er en yndet lekeplass for svært mange barn og gir andre muligheter og utfordringer enn den tradisjonelle lekeplassen med det klassiske lekeplassutstyret. I skogen kan barna bruke hele seg, både sansene, hele kroppen, tankevirksomheten og sine kreative evner. Dette

	<ul style="list-style-type: none"> - Kjenn på lukten og hør på lyder i skogen. - Ser vi noe som er ikke hører til/er ødelagt i naturen? Hva da? Hva kan vi gjøre for at ikke det skal skje? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lag et eget leirsted som besøkes fast - bygge gapahuk - lage eget lekemiljø/-plass - plukke lyng, blader, kvister, bær, sopp (avhengig av sesong) - ulike regler og sangleker - hinderløype - funn av naturmateriell, kan brukes til "Kims lek", sansing (lukte, føle, smake...) - kreative aktiviteter som forming, rollelek - skjønn- og faglitteratur om skogen 	<p>"uterommet" er dessuten et ideelt utgangspunkt for å jobbe med alle fagområder i Rammeplanen, en tur i skogen kan eksempelvis både stimulere barns konsentrasjonsevne og språkutvikling, samtidig som den gir barna mulighet for positivt samvær, felles opplevelser og fysisk aktivitet.</p>
3. I grøftekanten	<p>Undring og utforsking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva finner vi i en grøftekant? - Bor det noe levende der? - Hva skjer med grøftekanten når det regner eller snør? - Hvordan ser grøftekanten ut ved forskjellige årstider? - Ser vi noe som er ikke hører til/er ødelagt langs veien? Hva da? Hva kan vi gjøre for at ikke det skal skje? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - når det er vann i grøftekanten; bl.a. leke med materiell som flyter og synker - når det er snø i grøftekanten; bl.a. grave, base, lage tuneller, ... - når det er is i grøftekanten; gå på den, skli, hoppe (hva skjer da?) - når det er sommer; gjemme seg i gress og strå, åle, krype, leke spion, ... 	<p>Grøftekanten er 60- og 70-tallets "lekeplass", får dagens barn mulighet til å utforske og leke i en grøftekant? Gir andre og nye erfaringer og opplevelser til samlek og aktivitet.</p>
4. I parken	<p>Undring og utforsking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva finnes av planter og trær? - Hva skjer med plantene og trærne til de forskjellige 	<p>Parken: Ikke alle barnehager ligger i umiddelbar nærhet til et naturområde, andre barnehager igjen har en mer urban plassering. Men, kanskje finnes det</p>

	<p>årstidene?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bor det noen dyr i parken? Hvilke? - Etterlater dyrene seg noen spor? Hvilke? - Hva kan parken brukes til? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hinderløype - ulike regler og sangleker - funn av naturmateriell, kan brukes til "Kims lek", sansing (lukte, føle, smake...), kreative aktiviteter som forming, rollelek - fag- og skjønnlitteratur om utelek 	<p>et stort grøntområde eller en park i barnehagens nærhet? Parken eller grøntområdet kan kompensere for barnehagens manglende beliggenhet til skog og mark, og by på flere og andre muligheter enn barnehagens eget uteområde.</p>
<p>5. På fjellet/ vidda</p>	<p>Undring og utforsking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva finnes av ulike bergarter? - Vokser det planter og trær på fjellet/vidda? Hvilke? Dersom ikke; hvorfor det mon tro? - Bor det dyr på fjellet/vidda? Hvilke? Har de etterlatt seg noen spor? - Hør på lyder/stillheten. Noen dyrelyder? <p>Lek/aktivitet fjellet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - topptur - klatring - rappellering <p>Lek/aktivitet vidda Hinderløype</p> <p>For begge:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Snøhule/-borg/-mann - plukke mose, lyng, bær (sesongavhengig) - funn av naturmateriell, kan brukes til "Kims lek" - sansing (lukte, føle, smake...) - kreative aktiviteter som forming, rollelek - skjønn- og faglitteratur om fjellet - ulike regler og sangleker 	<p>Fjellet er et spennende sted for barn å være, og til tross for landets mange fjell og topper, er det kanskje ikke den mest brukte lekeplassen for barnehagebarn? Ikke alle barn har tilgang til fjellet som uterom, samtidig som det ikke nødvendigvis er høyden på fjellet det kommer an på. Barn syntes topper og fjell er fascinerende og morsomt, og turer til og lek på fjell kan gi barn nye dimensjoner og andre erfaringer.</p> <p>Vidda: De færreste barn har tilgang til den norske vidda, men noen barn bor slik til at vidda kan benyttes som uterom i barnehagetiden. Barn må få anledning til å ferdes i og leke på uteområder som ligger i barnas nærmiljø og som er en del av barnas kulturarv.</p>
<p>6. Ved bekken/i fjæra</p>	<p>Undring og utforsking:</p>	<p>Ved bekken: Barn og vann har alltid hatt stor</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Hva lever i bekken/ ved sjøen? - Hvordan smaker vannet/sjøen? - Hva skjer med vannet i bekken/sjøen om vinteren? Våren? - Lette og tunge gjenstander; hva skjer når vi kaster dem på vannet? - Ser vi noe som er ikke hører til/er ødelagt i og langs bekken/i fjæra? Hva da? Hva kan vi gjøre for at ikke det skal skje? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fange gjenstander i bekken/ sjøen med hov - lage barkebåter, kan de flyte? Hva skal til for at de kan det? - ulike regler og sangleker - funn av naturmateriell, kan brukes til "Kims lek" - sansing (lukte, føle, smake...) - kreative aktiviteter som forming, rollelek - fag- og skjønnlitteratur om vann 	<p>tiltrekningskraft, samtidig som det å ta med grupper av barn til vann har noen utfordringer som for eksempel ivaretagelse av barnas sikkerhet. Vann gir barn uante muligheter for lek og aktivitet, felles opplevelser og kreativ utfoldelse. Vann er et viktig element som alle barn bør få berøring og erfaring med.</p> <p>I fjæra: Flere barn i landet har tilgang til eller bor i nærheten av havet. Strandlinjer og fjæra er yndete lekeplasser og områder for aktivitet og utforskning. Barn må få anledning til å ferdes i og leke på uteområder som ligger i barnas nærmiljø og som er en del av barnas kulturarv.</p>
7. I snøen	<p>Undring og utforskning:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor kommer snøen i fra? - Hva gjør dyr og fugler når det snør? - Hva gjør snøen med jorda vår? - Hva bruker menneskene snøen til? - Finnes det land hvor det ikke snør? - Hvorfor smelter snøen? - Hvorfor blir snøen skitten? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - snøbading i badetøy (vinteraktivitet) - lage snømann, -lykt, -borg, -hytte, ... - ake - gå på ski - lage "bobbane" enten med tomme brusflasker eller små leke-bob-kjørere - basing - snøhinderløype 	<p>Snøen: Vinteren kan være både kalde og våte, snørike eller -fattige. Snørike vintre gir barn (og voksne) mange andre og nye leke- og aktivitetsmuligheter sammenlignet med de andre årstidene. Igjen avhenger det av riktige klær og voksne som ser muligheter, for de fleste barn har en stor forkjærlighet for å være ute i snøen, om den er våt eller tørr.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - fag- og skjønnlitteratur om vinter og snø 	
8. I regnet	<p>Undring og utforsking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor kommer regnet i fra? - Hva gjør dyr og fugler når det regner? - Hva gjør regnet for jorda vår? - Hva bruker menneskene regnet til? - Finnes det land hvor det ikke regner? - Hva skjer når regn blir til is? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ligge på ryggen og få regn i ansiktet/i munnen - hoppe i vanddammer – enten barbert eller med støvler på - lek i sandkassen når det regner gir andre muligheter enn når sanden er tørr; hvilke? - lage demning - løpe ute i regnet med badetøy på 	<p>Regnet: Det meste vi gjør ute når det ikke regner, kan også gjøres når det regner. Mange barnehager etterlever en felles ”regel”, om at det ikke finnes dårlig vær, bare dårlig klær. Det handler om å se muligheter og ikke begrensninger. Ofte er det de voksnes motvilje mot å være ute når det regner, som begrenser barns opplevelse av lek og aktivitet ute i regnvær.</p>
9. I båten	<p>Undring og utforsking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva slags båter finnes? - Hvordan skal vi oppføre oss i (små)båt? (Båtvett) - Livet i sjøen, hva lever der? Ser vi noe av dette fra båten? - Ser vi noe som er ikke hører til/er ødelagt i sjøen/ved sjøen? Hva da? Hva kan vi gjøre for at ikke det skal skje? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Roing – Fisking – Fortellinger, rim og regler, sanger 	<p>Båten: Mange barnehager ligger i nærheten av hav, vann eller innsjø og har eventuelt også tilgang til båt.</p> <p>Båtlivet og livet i fjæra/vannkanten er populære plasser for barn for utforsking, lek og læring.</p>
10. Pikniktur	<p>Undring og utforsking:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pakk en piknikkurv og gå ut i naturen - maten smaker aldri bedre enn der! – Hva har vi i piknik-kurven? 	<p>Piknik: Å være ute og bruke naturen enten det er i byen eller på landet er alltid populært. Å dra på pikniktur er noe helt spesielt. I tillegg er det lærerikt med hensyn til hva man kan finne i naturen og som</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – Kan vi finne, plukke, samle noe i naturen som vi kan ha i kurven? Hva da? – Hvis dere brenner bål, hva skal man passe på? – Hvordan tenner man et bål? Med annet enn fyrstikker? – Hva slags bær finner vi ute i naturen? Er det noen du liker? – Hvilke sopper har vi? Er noen farlige? Hvilke? Kan noen spises? Hvilke? <p>Lek/aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Steke pølser og/eller pinnebrød på bål. – Koke kakao på bål. – Dekk "piknikbord" på bakken. – Finne spiselige ting og ha i piknik-kurven; bær, sopp. 	<p>kan spises. Piknikkurven kan inneholde mat som tas med eller med det man finner i naturen, eventuelt en kombinasjon.</p> <p>Samtale, sanger, fortellinger og rim og regler om mat og natur er fine ting å gjøre i sammenheng med en pikniktur.</p>
--	--	---

Forslag til arrangement på Barnehagedagen 10. mars:

- Lag en egen plakat/liste i samarbeid med barna over deres favoritt turtips og aktiviteter ute i naturen. Denne kan eksempelvis overrekkes til ordfører i kommunene, barnehage-/oppvekstadministrasjonen og/eller deles ut til foreldrene.
- Inviter kommunepolitikere, eiere av barnehagen og foreldre med på en utendørs aktivitet sammen med barna. Ta de voksne med på en opplevelse i naturen, hvor de også får lære og erfare hva barna er opptatt av.
- Ta med en gruppe barn og dra på besøk til rådhuset, hvor barna får treffe politikere eller gå på besøk til barnehageeier. Presenter sammen med barna bilder og film fra naturopplevelser og ekskursjoner, slik at de voksne får se, erfare og lære hva barna er opptatt av i naturen. Eller invitere dem til barnehagen og ta arrangementet der
- Understrek for eksterne begrunnelsene for det barnehagen arbeider med og hvorfor:
  - 1) Hva får barna ut av aktivitetene?
  - 2) Hvorfor gjør barnehagen det på akkurat denne måten?
- Lage noe av det dere har funnet i naturen; utstilling bl.a. foto, noe å spise, fortelling, sang. Dokumenter og vis fram det pedagogiske arbeidet og kunnskapen.

Nyttige nettsteder:

- 1) Naturfagsenteret: www.naturfagsenteret.no/
- 2) Friluftslivets år: www.frifo.no/5808.Friluftslivets-ar-2015.html
- 3) Friluftsrådet: www.frifo.no/2342.160.Hovedside.html
- 4) Naturvernforbundet: <http://naturvernforbundet.no/>
- 5) Miljøagentene: <http://miljoagentene.no/>
- 6) Ut.no: <http://ut.no/>
- 7) Den Norske Turistforening: <http://www.dntoslo.no/>
- 8) Temahefte om natur og miljø: www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/290161-temahefte_om_natur_og_miljo.pdf
- 9) Temahefte/håndbok om natur og miljø: www.handboka.no/Kvasyb/Temapro/Kdba/nami2.htm
- 10) Lars Monsen: <http://larsmosen.no>
- 11) Bellona: <http://bellona.no/>
- 12) Utdanningsdirektoratet: <http://www.udir.no/Fysisk-aktivitet-i-skolen/Aktivitetsbanken/>

Andre tips

Ta tilbake leken ute i naturen (Aftenposten): www.aftenposten.no/familie-og-oppvekst/--Ta-tilbake-leken-ute-i-naturen-7543588.html

Miljøpris til barnehage: nrk.no/ho/barnehage-i-hamar-vant-miljopris-1.11326471

La barna bli glad i naturen: [La barna bli glad i naturen http://artikkel.ut.no/ut/ -la-barna-bli-glad-i-naturen-1.11327540](http://artikkel.ut.no/ut/-la-barna-bli-glad-i-naturen-1.11327540)

Undersøkelse om barn og natur: www.nina.no/Aktuelt/Artikkel/tabid/945/ArticleId/2342/Nasjonal-sporreundersokelse-om-barn-og-natur.aspx

Forskning.no: <http://forskning.no/klima-fysikk-matematikk-barn-og-ungdom/2009/12/begynn-med-forskning-i-barnehagen>

Barn i naturen (Gyldendal): www.gyldendal.no/Faglitteratur/Andre-fagomraader/Idrettslitteratur/Barn-i-naturen